

Васильців Т. Г.,

д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів і кредиту, Львівська комерційна академія, м. Львів

Антонюк Т. Я.,

аспірант, Львівська комерційна академія, м. Львів

Антонюк Г. Я.,

к.е.н., ст. викл. кафедри міжнародної економіки та менеджменту ЗЕД, Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** Розглянуто теоретико-методичні підходи до формування фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки України. Запропоновано власне тлумачення поняття “фінансово-економічний механізм розвитку аграрного сектору економіки” та подано його схематичне зображення. Сформульовано основні програмно-цільові заходи, необхідні для ефективної роботи механізму в розрізі трьох ланок: органів державної влади, фінансових установ та аграрних підприємств. Здійснено аналіз ресурсного забезпечення роботи фінансово-економічного механізму та визначено відповідальних за реалізацію. Розглянуто досвід Польщі та Нідерландів у створенні ефективного механізму фінансового забезпечення розвитку аграрного виробництва через систему кооперативних банків.*

Ключові слова: фінанси, аграрний сектор економіки, фінансово-економічний механізм.

Vasylytsiv T. G.,

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finances and Credit, Lviv Academy of Commerce, Lviv

Antonyuk T. Y.,

Postgraduate, Lviv Academy of Commerce, Lviv

Antonyuk H. Y.,

Ph.D, Senior Lecturer of the Department of International Economics and Management of Foreign Economic Activity, Lviv National Agrarian University, Dublyany

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FORMATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR

***Abstract.** Theoretical approaches to formation of financial and economic mechanism of development of agricultural sector in Ukraine were reviewed. An own interpretation of finance and economic mechanism of the agricultural sector was offered and its schematic view submitted. The basic activity necessary for the effective operation of the mechanism in terms of three parts: public authorities, financial institutions and agricultural enterprises was defined. The analysis of resource provision of financial and economic mechanism was analyzed and parties responsible for its implementation were determined. The experience of Poland and the Netherlands in creating an effective mechanism of financial support of agricultural production through cooperative banks was reviewed.*

Keywords: finance, agricultural sector, financial and economic mechanism.

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору економіки безпосередньо залежить від наявності та ефективності використання фінансових ресурсів. На сьогоднішній день не сформовано злагоджений та збалансований фінансово-економічний механізм розвитку аграрного сектору економіки, який би враховував у першу чергу фінансові потреби аграрних підприємств як мікросередовища і в

той же час відзначався виваженою державною політикою і діяльністю фінансових інститутів на макро- та мезорівні управління національним господарством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підходи формування фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки висвітлені у працях Галицького О. М., Гришо-

вої І. Ю., Гудзя О. Є., Дем'яненко М. Я., Кісіля М. І., Клокара О. О., Кропивко М. Ф., Месель-Веселяка В. Я., Пасхавера Б. Й., Петруні Н. В., Присяжнюк А. Ю., Саблука П. Т., Танклевської Н. С., Тулуша Л. Д., Худолій Л. А., Чернявської Т. А., Чупіса А.

Проте виникнення нових інструментів фінансового ринку та зміна підходів державної політики у цій галузі вимагає модернізації та удосконалення існуючих теоретико-методичних підходів до формування фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки.

Постановка завдання. Основною метою статті є аналіз теоретико-методичних підходів до формування фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки та вдосконалення цього механізму відповідно до сучасних економічних процесів в Україні та за кордоном.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діючий на сьогоднішній день фінансово-економічний механізм розвитку аграрної сфери характеризується невисокою ефективністю. Так, Пугачов М. І. стверджує, що діючому механізму кредитування в аграрній сфері притаманні такі недоліки [3]:

- складний механізм розподілу бюджетних коштів для здешевлення кредитів;
- нерівномірність державної кредитної підтримки (у 2008-2013 рр. понад 2/3 агропідприємств не отримували кредитної підтримки);
- механізм в умовах фінансової кризи є ненадійним.

Більшість науковців розуміють під фінансово-економічним механізмом розвитку аграрного сектору економіки систему пов'язаних між собою форм і методів соціально-економічного впливу на сільськогосподарських виробників з метою активізації виробничої, фінансової, інвестиційної діяльності та насичення ринку конкурентоздатною аграрною продукцією [1, с. 5].

Наприклад, Клокар О.О. основними складовими економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки вважає організаційну (розвиток виробництва, вдосконалення відносин власності, поліпшення механізму управління господарською діяльністю підприємств та ін.) та економічну компоненту (підвищення економічної ефективності діяльності підприємств, економічне стимулювання підприємств, сприятливі умови для інвестування та кредитування підприємств тощо). Ефективність реалізації вищевказаних складових відображається у результатах аналізу та контролю за використанням аграрних ресурсів на всіх рівнях [1, с. 5].

Гришова І. Ю. та Галицький О. М. особливу увагу в розробці фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки приділили формуванню фінансових потоків в АПК. Автори розглядають їх як на мікро-, так і на макрорівні. На макрорівні основними заходами, що покликані сприяти фінансовому оздоровленню аграрних підприємств і стимулювати розвиток АПК, виступають [2]:

- подолання тенденції відтоку капіталу з галузей агропромислового комплексу в сферу обігу та за кордон;

- підвищення норми нагромадження за рахунок капіталізації чистого (після сплати податків) прибутку шляхом введення тимчасового режиму інвестиційного контролю в приватизованому і державному секторах економіки;

- створення умов для формування і використання за цільовим призначенням фондів амортизаційних відрахувань;

- акумулювання заощаджень населення для подальшого їх перетворення у реальний промисловий і фінансовий капітал;

- зняття перешкод для об'єднання вітчизняного банківського і промислового капіталу з метою формування промислово-фінансових груп (за умов посилення гарантії повернення залучених коштів);

- прийняття заходів для покращання поточного фінансового стану підприємств АПК шляхом створення державної системи нагляду за виконанням ними своїх фінансових зобов'язань.

Водночас на мікрорівні науковці вважають за необхідне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, визначення оптимального співвідношення власних і залучених коштів.

На нашу думку, під фінансово-економічним механізмом розвитку аграрного сектору економіки необхідно розуміти сукупність програмно-цільових заходів, спрямованих на розвиток суб'єктів аграрного ринку, реалізацію яких здійснюють органи влади, фінансові установи і безпосередньо підприємства з відповідними фінансовими, трудовими та інформаційними затратами. Таким чином, згідно із запропонованим визначенням схематично фінансово-економічний механізм розвитку аграрного сектору економіки матиме наступний вигляд (рис. 1).

Запропонований нами підхід до формування засад фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки комплексний і дозволяє врахувати як складові зовнішнього середовища, так і внутрішні критерії фінансової стабільності суб'єкта первинної ланки економіки. Проте його реалізація вимагає злагодженості дій на всіх рівнях ієрархії управління економікою, а тому неможлива без налагодження інтеграційних зв'язків між підприємствами, фінансовими інститутами та органами державної влади.

На макрорівні роль держави полягає у забезпеченні стабільних і зрозумілих правил гри на ринку. Це, у свою чергу, повинно включати заходи з відновлення довіри до банків з боку вкладників, оскільки заощадження населення має виступати ключовим ресурсом короткострокового і довгострокового кредитування сільського господарства. Державна повинна сприяти розвитку кредитної кооперації, мережі кредитних спілок і створенню кооперативного банку. Цікавим у цьому плані для України може бути досвід функціонування системи кооперативних банків RABOBANK у Нідерландах. Ця система охоплює майже 40% ринку депозитних вкладів у Нідерландах і на 90% забезпечує потреби аграрного сектору країни у кредитних ресурсах. Дот-

римання кооперативної структури та принципів діяльності дозволили RABOBANK досягнути вражаючих показників надійності. Так, провідні міжнародні рейтингові агентства присвоїли йому оцінку AAA, а журнал "Global Finance" визнав його одним із п'яти найнадійніших банків світу [4, с. 168-169].

1) створення на засадах кооперації шляхом внесків його засновників не для отримання прибутків, а з метою допомоги своїм членам;

2) гарантування вільного та справедливого доступу до кредитних ресурсів своїм членам;

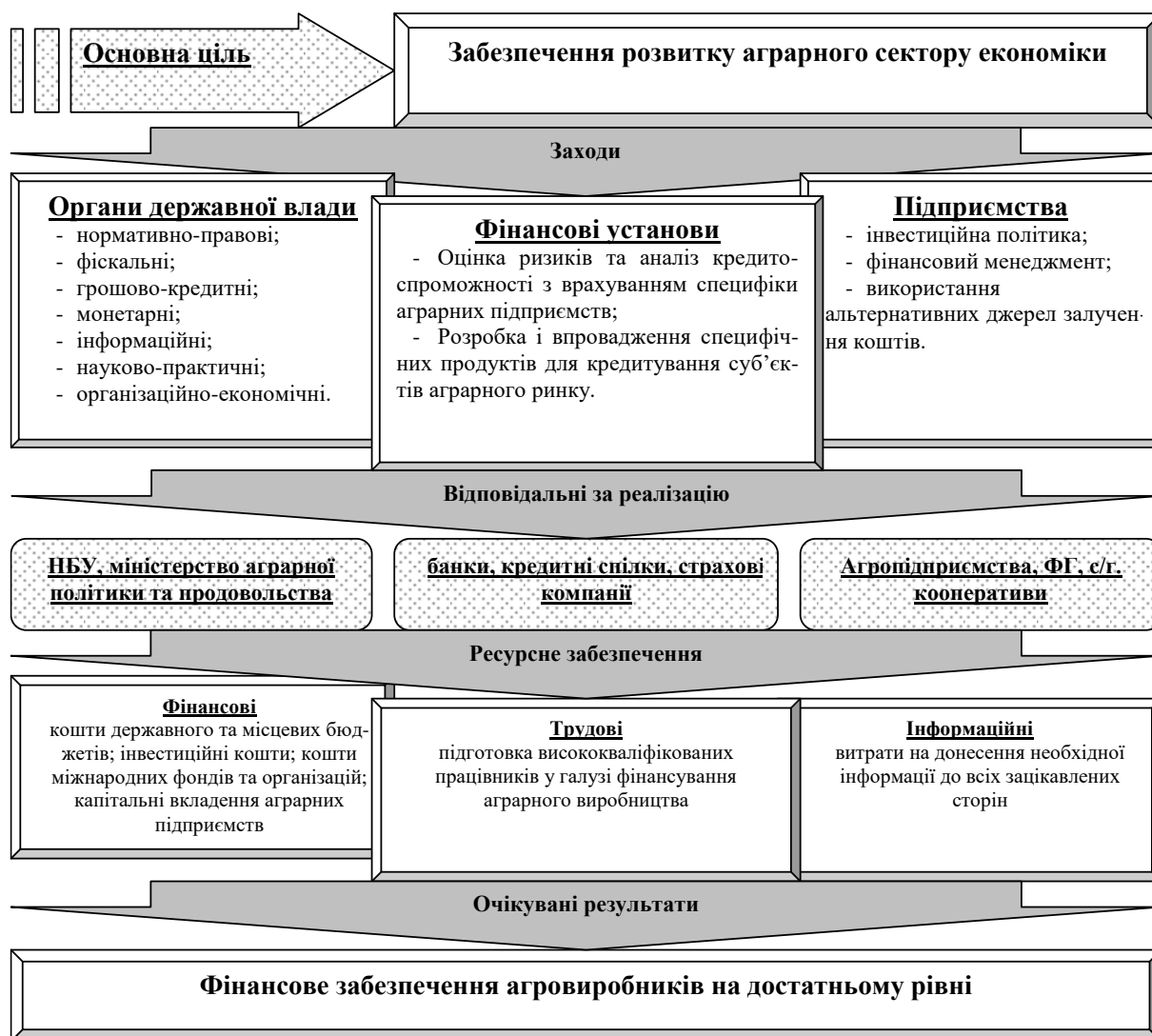

Рис. 1. Концептуальні засади фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору економіки

Корисним для розвитку вітчизняного сектору фінансових послуг для аграріїв є також досвід Польщі. На сьогодні в країні діє близько 580 кооперативних банків, які зберігають свою орієнтацію на обслуговування сільського населення і сільськогосподарських виробників. Питома вага кредитів для сільського господарства становить 74% у структурі інвестиційних кредитів і 59% у структурі поточних кредитів [4, с. 169]. Більшість дослідників вважають основною передумовою зміцнення кооперативної банківської системи у Польщі те, що пільгові кредити для аграріїв, а також виплати з єдиних фондів ЄС здійснюються лише через мережу кооперативних банків.

Ми погоджуємося з твердженням Стойки В. С., що при створенні мережі кооперативних банків в Україні необхідно враховувати такі особливості [4, с. 170]:

3) кредитні ставки і тарифи на послуги повинні не перевищувати аналогічні в інших банківських установах, в результаті чого банківські кредити та обслуговування у цілому будуть дешевшими.

У результаті це дозволить акумулювати кошти сільського населення та цільове державне фінансування, які будуть використані на розвиток агро-виробництва і сільських територій загалом.

У свою чергу, роль фінансових установ полягає в тому, щоб запропонувати доступні й довгострокові кредитні ресурси. Першочерговими заходами на рівні фінансових установ має бути застосування відповідних до специфіки аграрного сектору підходів із оцінки ризиків та аналізу кредитоспроможності, а також розробка і застосування специфічних кредитних продуктів для суб'єктів аграрного ринку.

Самі агровиробники як базова ланка фінансово-економічного механізму також повинні здійснювати відповідні заходи з покращання ефективності цього механізму. Зокрема, необхідно запроваджувати високі стандарти фінансового управління на агропідприємствах, що, у свою чергу, підвищить кредитоспроможність агропідприємств. Також варто активно використовувати альтернативні інструменти залучення фінансових ресурсів, основні з яких відображені у таблиці 1.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Запропонований нами фінансово-економічний механізм розвитку аграрного сектору економіки передбачає тісну взаємодію трьох ключових ланок: органів державної влади, фінансових установ і аграрних підприємств. Це доз-

Таблиця 1

Порівняння альтернативних інструментів залучення фінансових ресурсів в аграрний сектор економіки

	вексель	іпотечна закладна	облігація	аграрна розписка
безумовність				
спрощена процедура стягнення				
забезпеченість заставою				
виконання у грошовій чи натуральній формі				

Джерело: [5]

волить створити єдину систему обігу цільових державних коштів, кредитних ресурсів фінансових установ і грошових ресурсів агровиробників і сільського населення, що дасть змогу набагато ефективніше управляти фінансовими активами та враховувати потреби аграрного сектору економіки. Наслідком цього стане стабільне фінансове забезпечення агровиробників, оперативне реагування на потреби галузі сільського господарства та раціональне використання коштів усіма ланками механізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клокар О. О. Теоретичні засади формування економічного механізму ефективного відтворення ресурсів аграрного сектору економіки / О. О. Клокар // Сталій розвиток економіки. – 2014. – № 1. – С. 5-12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sre_2014_1_2.pdf.

2. Гришова І. Ю. Удосконалення механізму формування фінансових потоків в АПК / І. Ю. Гришова, О. М. Галицький // Облік і фінанси АПК. – 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1166/35/>.

3. Пугачов М. І. Фінансові чинники розвитку аграрного сектору України / М. І. Пугачов. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://amdi.org.ua/docs/RT20130419/1Pugachov.pdf>.

4. Стойка В. С. Розвиток та функціонування кооперативних банків: зарубіжний досвід / В.С. Стойка // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 2, Т. 1. – С. 165-170.

5. Ключа С. О. Аграрні розписки, інструмент прямого та безпосереднього кредитування: стан, перспективи, ризики / С. О. Ключа // Матеріали Семінару “Аграрні розписки, як інструмент кредитування суб’єктів аграрного ринку”. – Львів, 2015.

REFERENCES

1. Klokar, O. O. Teoretychni zasady formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu efektyvnoho vidtvorennia resursiv ahrarnoho sektora ekonomiky, Stalyj rozvytok ekonomiky, 2014, № 1, S. 5-12, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/sre_2014_1_2.pdf.

2. Hryshova, I. Yu. and Halyts'kyj, O. M. Udoskonalennia mekhanizmu formuvannia finansovykh potokiv v APK, Oblik i finansy APK, 2011, available at: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1166/35/>.

3. Puhachov, M. I. Finansovi chynnyky rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy, 2013. – available at: <http://amdi.org.ua/docs/RT20130419/1Pugachov.pdf>.

4. Stojka, V. S. (2013), Rozvytok ta funktsionuvannia kooperatyvnykh bankiv: zarubizhnyj dosvid, *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, vyp. 2, t. 1, s. 165-170.

5. Kliutsa, S. O. (2015), Ahrarni rozpysky, instrument priamoho ta bezposeredn'oho kredyтування: stan, perspektyvy, ryzyky, *Materialy Seminaru “Ahrarni rozpysky, iak instrument kredyтування sub'iektiv ahrarnoho rynku”*, L'viv.